

REFLEKS

49

FILOSOFI SDU ODENSE

ISSN 0906-4664

REFLEKS ER ET UAFHÆNGIGT FILOSOFISK MAGASIN, DER UDGIVES MED STØTTE FRA INSTITUT FOR KULTURVIDENSKABER - SYDDANSK UNIVERSITET, ODENSE.

REDAKTIONEN BESTÅR AF 5 STUDERENDE. ARTIKLER SKAL IKKE OPFATTES SOM GIVENDE UDTRYK FOR INSTITUTETS MENINGER OG HOLDNINGER.

OPLAG: 200

ADRESSE:

REFLEKS
IKV
SYDDANSK UNIVERSITET
CAMPUSVEJ 55
5230 ODENSE

REDAKTION:

MORTEN MØRK ANDERSEN:
MORANO6@STUDENT.SDU.DK

ANDERS EDAHL
ANDERSEDAHL@GMAIL.COM

WICKIE IRENE JENSEN:
WJENS10@STUDENT.SDU.DK

NICOLINE FROST LERCHE
NILER10@STUDENT.SDU.DK

TASCHA BRANDT WAHL
TAWAH10@STUDENT.SDU.DK

**DEADLINE FOR INDLEVERING AF
BIDRAG TIL NÆSTE NUMMER:
1. APRIL - FRIT TEMA**

Forord

Refleks #49 er tilegnet mindet om Professor Emeritus David Favrholt. David døde d. 6. december 2012 i en alder af 81 år. Refleksredaktionen har derfor søgt at sammenfatte et reflekteret tilbageblik på filosofien, underviseren, studielederen og personen, David Favrholt. Vi er stolte af kunne præsentere 5 artikler, der viser bredden og vigtigheden af Davids virke.

Det har været en rørende proces at læse om en filosof, der har haft så stor betydning for så mange mennesker. Undervejs i redaktionsprocessen har der naturligvis været samtaler om David, fælles refleksion og udveksling af minder. Det har været stort for en ung studine som jeg, der ikke har været så heldig at møde David i egen person, men dog fik chancen for at opleve ham i aktion ved et par lejligheder. Det har været fascinerende for mig at høre historierne fra alle, der havde noget at fortælle. Artiklerne er for mig lige så rammende. Jeg kan derfor varmt anbefale dette nummer; både til de, der kendte David, men også til de, der, som jeg, beklageligvis ikke gjorde. David har haft altoverskyggende betydning for filosofi på SDU, og vi kan alle takke ham for hans store bidrag.

I artiklen *Erindringer om David Favrholt: Passioneret polyhistor og konservativ fritænder* af Søren Harnow Klausen, tegnes et både fagligt og personligt portræt af David Favrholt. Favrholt beskrives som en af de sidste store skikkelser i dansk filosofi, hvis filosofiske skrifter høstede lige dele anerkendelse og kritik, og hvis passionerede engagement i universitetets rolle for individet og samfundet i dag er yderst sjældent.

Næste artikel *Lidt om David Favrholt* af Henrik Sandbeck Harksen er et personligt memoir og tak; om hvordan Harksen som uprøvet filosofistuderende mødte en inspirerende og hjælpsom Favrholt, der hjalp ham godt på vej mod hans nuværende erhverv som underviser i videnskabsteori og etik.

Artiklen *Det kan jo ikke nytte noget!* er skrevet ud fra Sara Greens personlige indtryk af, og kendskab til David Favrholt's liv og væsen. Dette beretter hun om, først og fremmest som studerende, men i højere grad som David Favrholt's personlige "førerhund" igennem flere af Favrholt's udlandsrejser. Sara Greens læsere bliver gradvist indviet i hvilken beundringsværdi og mangfoldig person Favrholt var, der bl.a. kom

FORORD

til udtryk gennem disse rejser.

I artiklen *David som jeg kendte ham - en erindringsmosaik* af dr. phil. Carl Henrik Koch gives et personligt oprids af 50 års relation mellem Favrholdt og ham selv, fra tiden på Københavns universitet med Favrholdt som en markant studerende, der gjorde indtryk på Koch, til tiden efter, hvor relationen udviklede sig til et skattet venskab. Artiklen giver et billede af personen David og understreger hans menneskelige og filosofiske evner.

Slutteligt har redaktionen valgt at genbringe et bidrag fra Refleks nr. 43, *Da Filosofien kom til Odense*, skrevet af David Favrholdt selv. Artiklen handler om udviklingen på de danske universiteter, set i hans perspektiv. Det er en beretning om tiden som studerende ved Københavns Universitet og arbejdet med at bygge et studie op fra bunden på Odense Universitet. Helt i Favrholdts ånd er der stik og kommentarer til politikere, dekaner, professorer, studerende og kollegaer.

På vegne af redaktionen

Rigtig god læselyst

Wickie Irene Jensen

Hold øje med Refleks' side på facebook www.facebook.com/reflekssdu, hvor der løbende vil være opdateringer om nye bøger til anmeldelse, information om deadlines m.m.. Husk at I er altid velkomne til at skrive til redaktionen, debattere artikler, komme med forslag til tidsskriftet el.lign. på facebook siden.

Indholdsfortegnelse

Erindringer om David Favrholdt: Passioneret polyhistor og konservativ fritænder <i>Af Søren Harnow Klausen, Professor, dr. phil.</i>	6
Lidt om David Favrholdt <i>Af Henrik Sandbeck Harksen, cand. phil.</i>	13
Det kan jo ikke nytte noget! <i>Af Sara Green, tidligere studerende ved IFPR.</i>	18
David som jeg kendte ham - en erindringsmoasik <i>Af Carl Henrik Koch, dr. phil.</i>	24
Da filosofien kom til Odense <i>Af David Favrholdt, Professor Emeritus.</i>	32
Retningslinjer for indlevering af bidrag til Refleks.	45

Erindringer om David Favrholdt: Passioneret polyhistor og konservativ fritæinker

Af Søren Harnow Klausen

Der er flere forskellige grunde til at erindre David Favrholdt, som døde i december 2012, 81 år gammel. Det er ikke blot fordi det hører sig til at gøre sit for at fastholde mindet om en tidligere mentor og kollega, der ellers foruroligende hurtigt kan gå i glemmebogen. Ganske vist maner det til eftertanke, at næsten altdominerende skikkelser i et akademisk miljø sætter sig få så varige spor, men at indflydelse og anerkendelse generelt er flygtige størrelser – *sic transit gloria mundi* – er jo et forhold, som ikke mindst filosofierne gennem tiden har mindet os rigeligt om. Det er nok så meget fordi Favrholdt simpelt hen var en interessant og tankevækkende personlighed. Han var på nogle punkter nærmest eksemplarisk og kan derfor tjene til at illustrere en række tankevækkende tendenser i dansk filosofi og dansk åndsliv i bredere almindelighed. På andre punkter var han temmelig enestående, hvilket – bortset fra at det enestående jo også som sådan er vældig interessant – ligeledes tjener til at sætte en række forhold i relief.

Favrholdt var en sammensat personlighed, som ikke bare delte vandene, men fremkaldte delte meninger blandt stort set alle omkring sig. Meget få af hans ellers i nogle tilfælde vel ukritiske

proselytter vil benægte, at han til tider kunne være svær at danse med, at han havde sine fikse ideer og gik vidt i kampen for sine mærkesager. Men bortset fra dem, der slet ikke nåede at lære ham at kende, er der også få som kan sige sig fri for at have næret respekt eller ligefrem beundring for ham – hvis ikke for hans filosofiske arbejde, så for hans verdensmandsagtige sikkerhed og elegante stil, hans vid, nysgerrighed og horisont.

Det er næppe for meget sagt, at der med Favrholdts død blev sat punktum for en epoke i dansk åndsliv. Han var den indtil videre sidste danske filosof af betydning, som havde udviklet sin egen filosofi og mente at kunne give definitive svar på de store filosofiske spørgsmål. Også på anden vis står han som repræsentant for en markant, men svunden akademisk kultur: han øste af en omfattende almen viden og forelæste og skrev i et elegant, men alment tilgængeligt sprog om et utal af emner, fra atomfysik og biologi over psykologi til kinesisk kultur, klassisk musik og moderne kunst. Han var polyhistor snarere end akademisk specialist; han skelnede ikke skarpt mellem forskning og formidling, og han tog til det sidste energisk del i den offentlige debat. Han blev

især kendt som en indædt kritiker af alle former for relativisme, i de senere årtier specielt i skikkelse af socialkonstruktivismen.

Favrholdt blev født i 1931 i Oregon, USA, hvor hans far var præst. Opvæksten i et fundamentalistisk kristent miljø grundlagde hans livslange skepsis over for religion. Som ung studerende i København hørte han ved et tilfælde en forelæsning af Niels Bohr. Det blev afgørende for udviklingen af hans filosofi, som bygger på Bohrs idé om, at der er nødvendige betingelser for sproglig beskrivelse, som udelukker at ekstreme synspunkter som idealisme, materialisme eller relativisme overhovedet kan udtrykkes meningsfuldt.

Efter filosofi-, psykologi- og musikstudier blev Favrholdt i 1964 dr. phil. på en afhandling om Wittgensteins *Tractatus*. Han blev professor ved det nyoprettede Odense Universitet i 1966 og stod for etableringen af det filosofiske institut, som han ledede til sin pensionering i 2001. Med sin ansættelsespolitik prægede han instituttets særlige pluralistiske profil, idet han ikke favoriserede den sproganalytiske filosofi, der ellers var næsten enerådende på universiteterne i 1960'erne, men også

ansatte repræsentanter for bl.a. eksistensfilosofi, marxisme og ikke-vestlig filosofi.

Bogen *Filosofi og Samfund*, som udkom i 1968, vakte stor røre, fordi Favrholdt heri bramfrit hævdede, at flertallet mangler de nødvendige forudsætninger for at deltage i samfundets styre. Han fastholdt dette meritokratiske grundsyn og brugte det i sine senere år til at forsvare det kinesiske samfundssystem, som han mente var blevet misforstået af vestlige intellektuelle. Han praktiserede også selv en form for meritokrati, idet han søgte kontakt med og gav privilegier til specielt de studerende, som havde udmærket sig ved deres eksaminer eller på anden måde markeret sig som dygtige eller kvikke.

Studenteroprøret og det hårde politiske klima på universitet i 1970'erne tog på Favrholdt og var, sammen med et turbulent privatliv, medvirkende til, at han ikke fik udviklet og publiceret sine ideer så meget, som han havde håbet. Han blev stemplet som reaktionær, hvilket set i tilbageblik virker uretfærdigt. Både hans kritik af studenteroprøret og hans advarsler mod at søge den laveste fællesnævner i uddannelses- og forskningspolitik fremstår i dag som forholdsvis moderate, om

ikke nærmest selvfølgelige synspunkter. Nok var han konservativ, for så vidt han forsvarede en autoritet, som bygger på viden, kunnen og rationelle argumenter. Men i andre henseender var han en liberal fritænkter, respektløs over for ufortjente privilegier og ubegrundede normer, imødekommende og generøs over for alle uanset baggrund. Han kunne optræde nærmest gadedrengeagtigt, f.eks. når han efter at have festet natten igennem på universitetet i spøg råbte fornærmelser efter rengøringspersonalet. Det opstyltede, bombastiske og prætentiose i den akademiske verden var ofte genstand for hans spiddende sarkasme, f.eks. når han forkyndte at ville skrive et hovedværk med titlen *Wahrheit und Spaghetti*, et træffende stik til de mange – og omsiggribende – pompøse dobbeltbegreb-titler på filosofiske værker fra Heideggers *Sein und Zeit* til McDowells *Mind and World* (jeg tænker med gru og selvransagelse tilbage på titlen på mit eget speciale!).

Favrholdt havde en oprigtig vilje til at forstå andre synspunkter og udgav i 1978 en bog om Lenins filosofi, som han vurderede mere positivt, end man skulle have forventet. Det var på hans

initiativ, at Odense Universitet som det første i landet ansatte kvindelige filosoffer, og han tilsluttede sig studenteroprørernes kritik af det gamle universitet, herunder filosofikum, som han selv anså for pædagogisk og indholdsmæssigt forældet.

I en tid hvor der nok blev talt abstrakt om solidaritet på universiteterne, men hver enkelt reelt måtte kæmpe for sig selv, var Favrholdt en af de meget få, der virkelig tog sig af sine studerende og gav opmuntring og støtte i forbindelse med afhandlinger, ansøgninger, kontakter og udlandsrejser. Han ikke bare hjalp, men kæmpede for sine studerende og protegeer. Da jeg i begyndelsen af 1990'erne blev vraget til et adjunktur i Århus med den meget specielle begrundelse, at min tyske doktorafhandling ikke svarede til en ph.d.-grad (en skandalesag som også blev taget op af bl.a. Politiken – jeg var langtfra den eneste som blev bortdømt i Århus i disse år, hvor der selv efter datidens standarder herskede en ekstraordinær grad af nepotisme), gik han aktivt og lidenskabeligt ind i sagen og veg ikke tilbage for at sende meget kritiske breve til de ansvarlige og dermed lægge sig ud med sine kolleger.

Kombinationen af hjælpsomhed, pligtfølelse og en tendens til at overreagere og optræde uforsonligt var typisk for Favrholt. Da filosofiuddannelsen i Odense blev evalueret, lagde han sig ud med evalueringsudvalget, så hans mere pragmatiske kolleger efterfølgende måtte forsøge at glatte ud. Følte han, at en studerende eller yngre filosof var blevet uretfærdigt behandlet, kunne han plages af skruller i dagevis og vende tilbage til sagen igen og igen. Det var et udtryk for hans oprigtige engagement og omsorg, men også for at han havde vanskeligt ved at lægge afstand til begivenhederne i det snævre fagmiljø og ikke tage dem for mere, end de var. Da Filosofisk Institut i 1990'erne på grund af pladsproblemer blev flyttet til det "midlertidige" byggeri – de såkaldte "barakker" – i Munkebjergvænget, tog han det som en personlig krænkelse. Sådan set var han også typisk for en generation af filosoffer og mere generelt akademikere, som på godt og ondt levede og åndede for deres universitetsmiljø og akademiske rolle. Senere generationer har i kraft af familiære og mere jordnære arbejdsmæssige forpligtelser haft vanskeligt ved at mobilisere det samme permanente engagement, men til gengæld

nok haft lettere ved at se tingene i proportion.

Favrholt var et musiksk menneske med en om muligt større kærlighed til musik end til filosofi. Han forsøgte sig også som skønlitterær forfatter med novellesamlingen *Synderegisteret* (1973). I bogen *Æstetik og Filosofi* (2000) forenede han sin kunstinteresse med sit absolutistiske grundsyn og argumenterede for, at der findes objektive normer for god kunst. De detaljerede analyser og forslag til vurderingsparametre blev i nogen grad overskygget af hans polemiske udfald mod konceptkunst, men bogen fandt et taknemmeligt publikum, også i kunstnerkredse, og cementerede hans ry som forsvarer af den sunde fornuft og de klassiske dyder. Hans kunstsyn forblev grundlæggende traditionelt og forholdsvis snævert, selv om han gjorde mange forsøg på at forstå f.eks. rytmisk musik ud fra en antagelse om, at hvis noget vinder bred anerkendelse, må der være noget om snakken. Som medarbejder ved *Information* stod han for den angiveligt eneste positive anmeldelse af The Beatles' koncert i København i 1964. Alligevel forblev hans søgen efter de store objektive kvaliteter i populærmusikken stort set forgæves, da han trods

alle forsøg på at vise lydhørhed og åbenhed – han anskaffede sig også flere af de mest roste rock- og popalbum – målte den med samme alen som Beethovens klaversonater. Da jeg sammen med andre tidligere studerende spillede i et ad hoc-bluesband til en filosofijulefrokost, stod Favrholdt med øret klinet op ad den ene PA-højttaler, med en sammenbidt, koncentreret mine, fast besluttet på at finde ind til det musikalske guld bag støjen. Det kunne virke komisk, men var også et smukt udtryk for kærlighed til viden, *philosophia*, der som bekendt mestendels er ulykkelig kærlighed, et utilfredsstillet, men ukueligt begær efter at favne verden med tanken.

Favrholdts sene hovedværk *Filosofisk Codex* (1999) er et af de mest udførlige forsvar for den antiskeptiske, sprogbaserede erkendelsesteori, som blev dyrket af en række danske og udenlandske filosoffer i 1900-tallet (en teoriretning jeg har betegnet som ”dansk transcendentalfilosofi”; et beslægtet synspunkt blev forfægtet af Peter Strawson). Tiden var imidlertid løbet fra denne form for filosofi og den manifestagtige stil (og Favrholdts egen selvkritiske sans, både hvad angår stil og argumentation, var også blevet svækket).

Selv om bogen også fandt mange begejstrede læsere, fik den mindre betydning, end Favrholdt selv havde håbet, og planerne om at lancere den internationalt måtte skrinlægges.

I sine senere år skrev Favrholdt især om forskningspolitik og ikke mindst om sit store forbillede, Niels Bohr. Kritikere bemærkede, at han tog løst på kilder, kendsgerninger og alternative tolkninger og efterhånden nærmede sig helgendyrkelse, fx ved at afvise at Bohr skulle have hentet nogen som helst form for inspiration hos andre tænkere. Bøger som *Spaltningen* (2005) om Bohr og Heisenberg viste imidlertid, at han stadig var i stand til at skrive medrivende og pædagogisk om vanskeligt videnskabsstof, og også de sene bøger høstede mange glimrende anmeldelser.

Selv om Favrholdt også havde internationalt udsyn, hentede han meget af sin inspiration fra en dansk tradition, især som nævnt fra Bohr, men også fra diskussionspartneren Peter Zinkernagel (1921-2003) og ældre skikkelser som Knud Grue-Sørensen (1904-1992) og psykologen Edgar Rubin (1886-1951). Som Zinkernagel, byggede han sin filosofi på Niels Bohrs idé om, at der er nødvendige betingelser for entydig sproglig

beskrivelse. Begreber som ”oplevelse”, ”krop”, ”person”, ”handling”, ”tænkning”, ”tid” og ”sted” kan kun forstås i sammenhæng med hinanden. Bruger man af et af dem, har man implicit forudsat de andre. Ifølge Favrholdt udelukker dette, at ekstreme synspunkter som idealisme, materialisme eller relativisme overhovedet kan udtrykkes meningsfuldt. Det er heller ikke muligt at benægte, at der findes objektiv erkendelse, hvilket umuliggør skepticisme.

De fleste professionelle filosoffer er enige om, at der findes objektiv erkendelse, og ikke mindst om at afvise relativismens idé om, at det, som er sandt eller gyldigt for én, ikke behøver at være det for en anden. Kun få mener dog at kunne vise det på en lige så skråsikker og definitiv måde. Favrholdt er blevet kritiseret for at slutte fra begrebslige sammenhænge til forhold i virkeligheden og for at mangle et klart kriterium for, hvad der er en forudsætning for entydig sprogbrug. Man har ligeledes påpeget, at han i sin argumentation tager for givet, at der faktisk findes entydig beskrivelse og kommunikation og dermed forudsætter, hvad han skal bevise: en tilhænger af et radikalt anderledes syn på erkendelsen vil simpelt hen

nægte at anerkende de grundlæggende præmisser i Favrholdts argument.

Favrholdts fortjeneste bestod derfor ikke så meget i at løse det filosofiske erkendelsesproblem som i at tydeliggøre, at en række ellers meget populære synspunkter, fx socialkonstruktivismen, dybest set har nogle bizarre og åbenlyst urimelige konsekvenser. Han leverede med andre ord et forsvar for den sunde fornuft. Det er nok for meget at gøre den til en absolut målestok eller se den som hævet over al kritik. Men Favrholdt gjorde ret i at fremhæve den kendsgerning, at vi alle, uanset hvilke anskuelser vi i øvrigt hylder, i praksis går ud fra, at der findes en uafhængig omverden, at entydig kommunikation er mulig, at fundamentale logiske principper er gyldige, at videnskabelige metoder som f.eks. induktion er pålidelige osv. Der er rigtig nok mange modefilosofier, som tilsyneladende drager dette i tvivl, uden at deres tilhængere tænker tilstrækkeligt over konsekvenserne. Favrholdt kunne ikke gendrive de ekstreme synspunkter, men han formåede at vise *hvor* langt ude de var.

Yngre generationer af danske filosoffer har orienteret sig efter internationale forbilleder og

specialiseret sig mere, så umiddelbart kan det synes som om, Favrholdts arbejde ikke har været retningsvisende. Ved nærmere eftersyn genfinder man dog meget af det han stod for i dagens danske filosofi. Mange søger at efterleve hans ideal om en videnskabsfilosofi, som bygger på et indgående kendskab til naturvidenskab og videnskabelig praksis. Hos fænomenologerne finder man klare paralleller til hans ideer om betydningen af kroppen og den handlingsmæssige tilgang til virkeligheden, hans direkte perceptionsteori og hans idé om, at psyken hverken kan reduceres til noget materielt eller af den grund opfattes som en uafhængig størrelse. De fleste filosoffer mener som han, at argumenter og videnskab burde spille en større rolle i samfundslivet, og deler hans betingelsesløse forsvar for forsknings- og ytringsfrihed, hans religionskritik og hans beklagelse over, at nogle af de mest useriøse og ugennemtænkte filosofiske teorier har fået stor indflydelse på andre fag og uddannelser, selv om mange går mere stille med dørene.

Det kan også virke forældet, at Favrholdt fastholdt, at filosofen har til opgave at være en slags akademisk overdommer og tænke på tværs

af de forskellige videnskabsområder. Yngre forskere koncentrerer sig om snævre spørgsmål og udtrykker sig mere forsigtigt. Men for så vidt som tiden kalder på tværfaglighed og dialog mellem videnskab og samfund, kan denne indstilling også opfattes som eksemplarisk. Favrholdt var en utrættelig formidler og engagerede sig til det sidste i den offentlige debat, tro mod sin overbevisning om, at filosofi kan og skal gøre en forskel i praksis. Især de, der har kendt Favrholdt i hans yngre år, vil huske ham som en passioneret tænker, der delte rundhåndet ud af sin viden og sit engagement, og formåede at vinde bredt gehør for sit budskab om, at der er forskel på meninger og viden, og at viden virkelig betyder noget.

Dele af teksten har tidligere været offentliggjort i mindeord og kronikker i Weekendavisen, Berlingske Tidende og Fyens Stiftstidende

Lidt om David Favrholdt

Af Henrik Sandbeck Harksen

Når jeg sen eftermiddag kører hjem fra arbejde, cykler jeg altid igennem det samme kvarter, drejer altid ned ad den samme vej, og passerer det samme hus. Jeg kan ikke undgå at føle vemod og et stik af savn.

Jeg så huset blive rømmet, så det blive istandsat, gjort klar til nye ejere. Men hver gang ser jeg ham: David Favrholdt, som han tog imod mig den sene efterårsaften sidst i 1990'erne, hvor jeg bare lige skulle forbi og aflevere mit udkast til en kritik af hans egen erkendelsesteori (som senere resulterede i hans filosofiske hovedværk *Filosofisk Codex*, Gyldendal 1999), en del af cand. phil.-specialet, som jeg arbejdede på. Vi endte med at sidde i hans stue og diskutere hele natten, og dukkede begge klatøjede op til hans undervisning i overbygningsfaget næste formiddag – for blot at fortsætte diskussionen.

Et stort stykke af min egen historie er nu borte. En, på så mange måder, stor mand er borte.

Favrholdt og jeg var kun sjældent enige om noget som helst, når det kom til de mere substantielle filosofiske debatter, men ikke desto mindre oplevede jeg altid en lydhørhed og respekt. Det er mit håb, at han oplevede det samme fra min side.

Han var kendt – nogle vil gå så langt som at sige berygtet – for sine stålfaste meninger og argumenter for egne synspunkter, hvad enten det drejede sig om f.eks. æstetik, metafysik eller erkendelsesteori. Det var særligt i sidstnævnte at han og jeg havde vores sammenstød. Han var lige så kendt – berygtet – for at tage det personligt, hvis en debat om et emne, som stod hans hjerte særligt nært, blev for ophedet og folk gik ham *for* meget på klingen, stillede *for* kritiske spørgsmål. I sådanne situationer skete det ikke sjældent, at man ”røg ud i kulden”, og at han ikke ville have mere med én at gøre. Især når debatten faldt på hans transcendentalfilosofi (et udtryk han ikke brød sig om), i traditionen fra bl.a. Zinkernagel, kunne temperamentet bryde ud i lys lue og få ganske langvarige konsekvenser.

Den slags forekom, det er sandt. Det skal ikke forklejnes. Men det er ikke hele sandheden. Det er jeg selv et levende eksempel på. Og den side af ham ønsker jeg også kommer frem. Lur mig om ikke der er mange som mig ude i Danmark – folk, som Favrholdt, trods voldsomme uenigheder, var med til at skole og ikke kun uddanne, men *danne*, så når de forlod universitetets vægge, trådte de ud

som mere hele mennesker.

Favrholdt mente selv at han var en godNår jeg sen eftermiddag kører hjem fra arbejde, cykler jeg altid igennem det samme kvarter, drejer altid ned ad den samme vej, og passerer det samme hus. Jeg kan ikke undgå at føle vemod og et stik af savn.

Jeg så huset blive rømmet, så det blive istandsat, gjort klar til nye ejere. Men hver gang ser jeg ham: David Favrholdt, som han tog imod mig den sene efterårsaften sidst i 1990'erne, hvor jeg bare lige skulle forbi og aflevere mit udkast til en kritik af hans egen erkendelsesteori (som senere resulterede i hans filosofiske hovedværk *Filosofisk Codex*, Gyldendal 1999), en del af cand. phil.-specialet, som jeg arbejdede på. Vi endte med at sidde i hans stue og diskutere hele natten, og dukkede begge klatøjede op til hans undervisning i overbygningsfaget næste formiddag – for blot at fortsætte diskussionen.

Et stort stykke af min egen historie er nu borte. En, på så mange måder, stor mand er borte.

Favrholdt og jeg var kun sjældent enige om noget som helst, når det kom til de mere substantielle filosofiske debatter, men ikke desto mindre oplevede jeg altid en lydhørhed og respekt. Det er

mit håb, at han oplevede det samme fra min side.

Han var kendt – nogle vil gå så langt som at sige berygtet – for sine stålfaste meninger og argumenter for egne synspunkter, hvad enten det drejede sig om f.eks. æstetik, metafysik eller erkendelsesteori. Det var særligt i sidstnævnte at han og jeg havde vores sammenstød. Han var lige så kendt – berygtet – for at tage det personligt, hvis en debat om et emne, som stod hans hjerte særligt nært, blev for ophedet og folk gik ham *for* meget på klingen, stillede *for* kritiske spørgsmål. I sådanne situationer skete det ikke sjældent, at man ”røg ud i kulden”, og at han ikke ville have mere med én at gøre. Især når debatten faldt på hans transcendentalfilosofi (et udtryk han ikke brød sig om), i traditionen fra bl.a. Zinkernagel, kunne temperamentet bryde ud i lys lue og få ganske langvarige konsekvenser.

Den slags forekom, det er sandt. Det skal ikke forklejnes. Men det er ikke hele sandheden. Det er jeg selv et levende eksempel på. Og den side af ham ønsker jeg også kommer frem. Lur mig om ikke der er mange som mig ude i Danmark – folk, som Favrholdt, trods voldsomme uenigheder, var med til at skole og ikke kun uddanne, men *danne*,

så når de forlod universitetets vægge, trådte de ud som mere hele mennesker.

Favrholdt mente selv at han var en god menneskekender. Det kan jeg kun tilslutte mig. Og det er en vigtig hjørnesteen i at forstå den indflydelse, han har haft på generationer af unge mennesker. Jeg kender flere, som han så et talent i, og som han derefter tilskyndede at gøre dette eller hint. En ven fortalte mig, ved hans begravelse, at han til hende havde sagt at hun havde et imponerende talent for at organisere og få arrangementer op at stå og køre gnidningsfrit (så gnidningsfrit, som den slags nu engang kan løbe af staben). Hendes tanke dengang var ”Arh, jeg er jo bare med i flokken sammen med alle de andre”, men historien sidenhen taler sit tydelige sprog, og hun anerkender det: han havde ret.

Det drejede sig for Favrholdt ikke kun om at finde dem som han mente havde talent for *det filosofiske* (det holdt han skam også øje med, ingen tvivl om det), men mere om at spotte *hele potentialet* i det enkelte menneske. En al for sjælden egenskab i nutidens moderne universitetsmiljø.

Jeg begyndte på filosofistudiet i 1994, som en blandt over hundrede nye studerende. Den første af

de ”store årgange”, og det kom helt bag på studiet, at vi var så mange. Det var de ikke gearet til det, kan jeg huske. Jeg var grøn, flyttet til Fyn for at læse et fag, jeg var dybt fascineret af, men som jeg reelt intet kendte til, ud over lidt Sartre i gymnasiet – og uden at kende en sjæl. (Det her var før broen, så turen fra Vestegnen på Sjælland til Odense var lang. Og Internettet? Man kendte knap nok til en computer.) Lidt ved et tilfælde blev jeg involveret i et mindre studentoprør det studieår, som trak andre universitetsstuderende med sig, og lærte folk at kende. Her bed jeg bl.a. mærke i at selveste *institutederen*, Professor Favrholdt, ind imellem dukkede op og gerne tog sig tid til at tale med os, til tider gav han ligefrem små fif. Det gjorde indtryk. Ligeledes var han ikke bleg for en god snak – krydret med utallige anekdoter om alverdens – i pauserne til hans timer i erkendelsesteori. Det var andre toner end i gymnasiet (og teologistudiet, som jeg kom fra, efter en kort periode dér). Som de fleste af de erfarne undervisere på stedet, var han en spændende og meget engageret underviser. Favrholdt var måske ikke lige så sprudlende og farverig en foredragsholder som f.eks. Erich Klawonn, men han var unægteligt, undskyld mig

udtrykket, en gudsbenådet formidler. Han formåede at få det hele til at se så let ud og lyde så simpelt og ligetil, som han stod deroppe og underviste og besvarede spørgsmål fra os grønskollinger. Det tangerede det forførende. Jeg var imponeret, indrømmet, men en mistanke om at noget var galt voksede i mig, både når jeg læste pensumbogen, hans just udkomne *Erkendelsesteori* (Odense Universitetsforlag 1994) og når jeg hørte, hvad han sagde. Min generthed til trods begyndte jeg at stille spørgsmål. Det gik snart op for ham, at jeg var skeptisk over for hans kritik af skepticisismen, en kritik jeg mente var forfejlet og tog alt for let på problematikken. (Det skal siges at han også mødte en del kritik fra flere af sine kollegaer på studiet, hvilket fik ham til at bede os studerende om at se bort fra det han skrev om Husserl i bogen.)

Han fandt hurtigt ud af, *hvor* kritisk jeg var, men – og det skal med for at give et mere rimeligt billede af ham, end det jeg skitserede tidligere – det forhindrede ham ikke i at opfordre mig til at deltage mere i det politiske liv på instituttet, hvor vi med tiden fik et ganske tæt samarbejde (han og studieleder Carsten Bengt-Pedersen lærte mig meget om den side af universitetslivet), og fik mig

involveret i arrangørgrupper til flere arrangementer om filosofiske emner. Det forhindrede ham heller ikke i at kontakte mig, da han et par år inde i mit studieforløb blev længerevarigt syg, og han spurgte mig om jeg ville være interesseret i at undervise i hans bog på netop grundkurset i erkendelsesteori indtil han blev rask.

Jeg var aldrig en del af Favrholdts indercirkel – og var heller ikke interesseret i at deltage i hans private arrangementer – men alligevel viede han tid og kræfter på at hjælpe mig på vej, viste mig tillid, og var en vigtig person i mit liv. For at bruge et fortærsket udtryk, så var han en som *så mig*. Før jeg selv gjorde. Og han var overbevist om, at jeg bare lige skulle skubbes lidt i den rigtige retning, bare skulle opmuntres lidt, så ville jeg nok kunne ”folde mig ud”, som man siger. Han lagde kimen til at jeg den dag i dag er underviser i videnskabsteori og etik – og har fundet min rette hylde.

Da jeg stod på hans dør, den sene efterårsaften sidst i 1990’erne, og besluttede mig for lige at ringe på i stedet for bare at lægge papirerne i postkassen, var det kulminationen af denne let skjulte mentorsituation, som blev afrundet. Specialet jeg arbejdede på, var et forsvar for skepticisme,

og Favrholt var *ikke* min vejleder (det var Søren Harnow Klausen, som havde et mere positivt syn på mit neo-Humeanske ståsted). Jeg havde valgt at bruge Favrholtts kritik af skepticismen (og hans egen teori i øvrigt) som modspiller i specialet, og tænkte at det var vigtigt at præsentere Favrholtts teori og kritik så korrekt som muligt, trods vores uenigheder. Det havde jeg fortalt Favrholt, og han havde indvilliget i at gennemgå dét område af specialet. Han var udmærket klar over, hvor jeg stod, men satte pris på, at jeg stadigvæk respekterede hans synspunkter og ville fremstille dem så loyalt som muligt.

Så jeg ringede på.

Der gik lidt tid – og døren blev åbnet af en David Favrholt kun i skjorte, underbukser og sokker. Han undskyldte og forklarede, at han var i gang med at styrketræne, men om jeg ikke lige ville indenfor et øjeblik?

Jeg skal tilstå at det var et syn, jeg ikke lige havde forventet. Men det siger noget om, hvor afslappet han var. Hvor meget nede på jorden han (også) var. Det siger noget om hans person. Han havde selvfølgelig lige taget skjorte på, men så var det også OK til at åbne døren og se, hvem

der pludselig stod udenfor. Det kan jeg rigtig godt lide at tænke på. Om end han straks tog dem på, da jeg var kommet indenfor. Resten af den aften og nat diskuterede vi, hvad jeg havde skrevet, havde verbale sværdkampe og uenigheder (dog også visse enigheder), hen på de sene nattetimer afslørede han endog, hvornår han vidste om han havde ret i en tankerække, alt imens han bød på det lidt kageværk han tilfældigvis havde i huset (det undskyldte han meget) samt lidt vådt (jeg drak ikke alkohol dengang, så jeg fik hvad der ellers var), og på gulvet lå håndvægtene stadig, da jeg med tunge øjenlåg forlod huset om morgenen.

Favrholt takkede mig for at have præsenteret hans tanker korrekt og med respekt.

Det er mig, som takker, David.

Det kan jo ikke nytte noget!

Af Sara Green

Titlen¹ på dette korte indlæg er en sætning, jeg har hørt David Favrholt sige mange gange. 'Det' henviste nogle gange til tåbelige politiske beslutninger, nogle gange til mit forslag om, for en gang skyld at få lov til at give kaffe i kantinen, og i de sidste år til høflige forespørgsler, om han da ikke ville have en andens siddeplads i bussen eller metroen. 'Det kunne jo ikke nytte noget', at politikerne ville regulere en videnskab, de ikke vidste noget om, at studerende betalte for professorens kaffe eller at man skulle hengive sig til et mageligt liv, bare fordi man var blevet lidt ældre. Når man som Favrholt vågnede hver morgen med, hvad han beskrev som, et 'mylder af tanker i hovedet', var det bare med at komme i sving. Der var jo unge der skulle uddannes, kronikker der skulle skrives og ikke mindst med-filosoffer der skulle overbevises om, at de tog fejl. Favrholt troede fuldt og fast på, at *de* aktiviteter nyttede noget.

Det var ikke altid lige let at få Favrholt til at indrømme, at hans egen filosofi havde problematiske aspekter, men til gengæld orkede han altid at tage diskussionen, og anså det lige

¹ Dette indlæg er udtryk for mit personlige indtryk af David Favrholt som har betydet meget under mit studieforb. Jeg skylder Mette Smølz Skau og Wibke Rickers tak for gennemlæsning.

så vigtigt at diskutere med studerende, som med professorer og nobelpristagere. Mens det ikke er ualmindeligt at høre universitetsansatte brokke sig over pligten til at undervise grundkurser, tog Favrholt denne opgave med begejstring. Efter han stoppede med undervisning på filosofi, fortsatte han stadig sin undervisning i videnskabsteori for biologistuderende, og gav et utal af foredrag på andre universiteter og højskoler. Han underviste endda interesserede i diverse emner i sit hjem på Oehlenschlägersvej. Hvis naboernes teenagere eller vi studerende eksempelvis vidste for lidt om verdenshistorien, inviterede Favrholt gæstfrit indenfor til aftenlange lektioner. "Det kunne jo ikke nytte noget", at de unge ikke vidste noget om den kolde krig eller Kinas historie. Favrholt var en levende og engageret fortæller, som nød at være *til nytte* for nogen, selvom det ofte betød meget lange arbejdsdage. For Favrholt var det en ren fornøjelse at lære fra sig og lære af andre, og disse gæstfrie initiativer førte ofte til lange og dybe venskaber.

David Favrholt's omgangskreds var meget bred, hvilket hængte sammen med hans gæstfrihed, gode humør og tilsvarende brede interesser. I

København havde Favrhøldt, foruden filosofi, studeret psykologi og musik. Selvom han kunne dirigere, synge opera og spille klassisk klaver på højt niveau, blev det filosofien der blev hans primære levevej. Han bibeholdt dog interessen for musik og spillede gerne for tilhørere, på flygelet i hjemmet eller på universitetet. Som musikanmelder i sine unge dage var Favrhøldt en af de første til at anmelde Beatles i danske aviser, og dette med stor begejstring. Det fik flere af de ældre musikanmeldere til at ryste på hovedet, hvilket de formentlig hurtigt holdte op med.

David Favrhøldt var gennem hele livet interesseret i videnskab. Især mødet med Niels Bohr, mens Favrhøldt stadig studerede, gjorde et stort indtryk, og de seneste år af Favrhøldts arbejde var i høj grad dedikeret til, at udbrede kendskabet til Niels Bohrs fysik og – måske mere kontroversielt – til Niels Bohrs filosofi. Det er beklageligt, at Favrhøldt ikke nåede at opleve 100 året for Niels Bohrs atommodel, især fordi han ville være den første til at skrive lange indlæg for at gøre opmærksom på betydningen af Bohrs arbejde. Dette var efter Favrhøldts mening, noget man som verdensborger burde vide noget

om, og noget som man som dansker – trods den beklagelige Jantelov - godt kunne være stolt af. Målgruppen for meget af Favrhøldts arbejde var, ikke kun fagfæller, men det brede publikum, som han let nåede ud til med en levende og elegant skrivestil.

David Favrhøldts interesse for videnskab, kunst, musik og politik havde betydning for hans syn på filosofi. Han afviste at 'ordentlig filosofi' kun kan være verdensfjern og spekulativ filosofi. Ligesom Favrhøldts mission for filosofiinstituttet i Odense fra starten i 1966 var, at skabe gode rammer for et pluralistisk forsknings- og læringsmiljø, var det også for Favrhøldt centralt at filosofistuderende lærte noget andet end at analysere filosofiske tekster. Mens det at kombinere filosofien med andre emneområder blev set af nogle som at 'sælge ud' af filosofien, anså Favrhøldt dette synspunkt som filosofisk snobberi. Især var han bekymret for, at den tendens ville betyde arbejdsløshed for mange uddannede filosoffer og nedgradering af filosofien. Snarere mente Favrhøldt, at filosofien havde en vigtig rolle i praksis, især hvis den byggede på en solid viden om kultur og videnskab. Favrhøldts arbejde var på flere områder et opgør mod

relativisme og konstruktivisme. Inspireret af Niels Bohrs idé om entydig sprogbrug, formulerede han argumenter mod disse og andre filosofiske positioner. Hans 'kritiske realisme' blev udtrykt i flere bøger og artikler om erkendelsesteori, eksempelvis i *Filosofisk Codex* og *Filosoffen Niels Bohr*, og blev også brugt som argument mod en relativisering af kunstnerisk kvalitet i bogen *Æstetik og Filosofi*. Med disse synspunkter bevægede Favrhøldt sig ofte ud i filosofisk modvind. Det samme kan man sige, om hans holdning til Kinas indenrigs- og udenrigspolitik, om kritikken af UVVU i forsvaret for forskningsfriheden og om hans generelle utilfredshed med mange forsknings- og undervisningspolitiske beslutninger. Især skabte bogen *Filosofi og Samfund* fra 1968 en del debat. Favrhøldt var ikke interesseret i at gå med strømmen, men så det som sin opgave at 'rydde op' i filosofien og den politiske tænkning.

David Favrhøldt beskrev ofte, hvordan han allerede i en ung alder udviklede sine egne synspunkter, som ofte var i modstrid med de herskende normer. Som præstesøn voksede han op i et miljø hvor salmevers, kirkegang og søndagsskole var en del af hverdagen, men allerede

fra barndommen gjorde han sig tanker, om det der i religionsfilosofien kaldes theodice-problemet; vanskeligheden ved at tro på eksistensen af en barmhjertig Gud, når der er så meget ondt i verden. Dette blev især tydeligt da han i 1945, som 14-årig, serverede et varmt måltid til frigivne fanger fra KZ-lejre. Favrhøldt udviklede en religionskritisk indstilling, men fastholdt at han forstod og respekterede religiøse mennesker. Hvad han afviste var dogmatisme og den idé, at etik nødvendigvis må bero på religion, samt at det danske samfund primært skulle bygge på en kristen kulturarv. Han henviste til eksistensen af en religionsfri etik i Kina og til de mange ikke-kristne traditioner, som har præget det danske samfund, såsom demokrati og videnskabelige traditioner. Favrhøldts religionskritiske indstilling var derfor ikke et pessimistisk syn på livet, men snarere en overbevisning om at mennesket selv stod med ansvaret for det gode liv og for aktivt at gøre noget for at ændre de ting man fandt urimelige.

Da jeg startede på filosofistudiet i 2004, havde Favrhøldt allerede været emeritus i et par år, men ingen kunne undgå at lægge mærke til den ranke mand, der selvsikkert marcherede fløjtende rundt

på gangene og underholdt grupper af studerende med anekdoter, som alle grinede højlydt til. Han var interesseret i at snakke med alle – også vi uvidende førsteårsstuderende – og han øste gavmildt ud af sin viden om alverdens ting fra kunst til musik, litteratur, filosofi, videnskab og politik. Generelt var det svært at finde et emne, som Favrholt ikke både havde læst og skrevet om, og mange studerende nød godt af hans vejledning, som var meget generøs. Interessen i kultur og politik gjorde, at Favrholt ofte tog del i samfundsdebatten med indlæg i diverse aviser og enkelte gange også i TV-debatter. Han var også meget optaget af sport. Som ung havde han deltaget i konkurrencer på højt plan i atletik, og han fulgte med i flere former for elitesport. Da der i 2004 var OL i Athen, kunne man følge Favrholt og Jacinta Madsen på TV2, hvor Favrholt fortalte om sportskonkurrencer i det antikke Grækenland, mens Jacinta malede smukke illustrationer i baggrunden. Favrholt's store viden, bl.a. om det antikke Grækenland, skabte også en mangeårig venskabelig kontakt til forretningsmanden Kai Dige Bach, som inviterede Favrholt og adskillige andre forskere og politikere med på

rejser og seminarer, som populært blev kaldt 'Kai Dige Bachs søndagsskole'. Disse møder havde vidensdeling til hovedformål og Favrholt fortalte med stor begejstring om hvad han lærte til disse møder, hvor diverse foredragsholdere blev inviteret. Ligesom Kai Dige Bach, mente Favrholt, at det var vigtigt at vide så meget som muligt, og at man aldrig blev for gammel til at lære nyt.

David Favrholt's appetit efter at lære var stor og han formidlede denne viden med en utrættelig iver. Dette oplevede jeg mange gange på de rejser vi var på sammen. Under min studietid fik jeg et sommerjob hos et rejsebureau som turleder, og da Favrholt hørte det spurgte han mig, om jeg ville hjælpe med at planlægge en tur til England. Han var inviteret over for at holde et foredrag på fysikinstituttet i Oxford, men brød sig ikke om at skulle rejse alene og planlægge alt selv. Til gengæld for arbejdet med planlægningen, ville han betale min billet, så jeg kunne få set universitetet i Oxford. Det tilbud skulle jeg ikke tænke længe over, og jeg fik efterfølgende den fornemme titel som 'førerhund' på rejser til både England, Italien og Kina. Især Kina var

Favrholdt særligt interesseret i, og han besøgte ikke blot ambassadører og kinesiske fysikere, men snakkede også med studerende om deres hverdag, drømme og interesser for at forstå, hvad det vil sige at vokse op i Kina. Favrholdt etablerede hurtigt kontakt til kinesiske studerende på SDU, og fik etableret et særligt samarbejde med flere af disse, som strakte sig langt udover deres besøg i Danmark. Eksempelvis besøgte vi Chen Ting, som tidligere havde studeret dansk og litteratur på SDU, i Beijing hvor hun nu leder dansk instituttet på Beijing Foreign Studies University. Sammen med sin danske mand, Jørgen Ehlers Dam, underviser hun en gruppe meget ambitiøse studerende, som drømmer om at blive ambassadører i Skandinavien, og som var meget benovede over at få besøg af en dansk professor, men som altid fik Favrholdt hurtigt de studerende til at slappe af, med uhøjtidelige historier om sin egen studietid og oprigtigt interesserede spørgsmål om alt fra computerspil til sport. Favrholdt observerede alt med et barns nysgerrighed og reflekterede på sin særlige humoristiske måde over alt vi oplevede. Meget af det blev skrevet ned i hans rejsedagbøger, som jeg morede mig meget over at læse bagefter.

Hans gode humør og begejstring for de steder vi besøgte, var med til at gøre disse ture til nogle af mine bedste rejseoplevelser.

Der er ingen tvivl om at filosofien, ligesom interessen for musik, kunst og videnskab, var en central del af Favrholdts personlighed. Interessen for filosofi var tæt forbundet med ønsket om at gøre en forskel. Meget sigende beskrev han arbejdsstillingen ved skrivebordet, som den eneste stilling hvor han, under sit sygdomsforløb, ikke havde smerter. Det var tydeligt, at lysten til at kæmpe mod kræften svandt da han indså, at han ikke ville blive rask nok til at færdiggøre de sidste to planlagte bøger. Han beklagede sig ikke over sin situation, men gjorde tydeligt opmærksom på, at han ikke var tilfreds med, at han til sidst 'ikke var til megen nytte', da det netop var det han så, som meningen med livet. I forhold til hvor mange der gruer for mandagen, fordi de ikke gider deres arbejde, brugte Favrholdt hele sit liv på det han holdte mest af. Han var oprigtigt bekymret for konsekvensen af filosofiens og universiteternes udvikling, og han så det som sin pligt, at tage et medansvar og protestere mod det, som han fandt forkert. Man kan være enig eller uenig i hans

synspunkter, men man må tage hatten af for hans mangeårige og engagerede indsats – på og udenfor instituttet, såvel fagligt som personligt. Favrholdt var kort fortalt, et godt menneske som vil være savnet.

David som jeg kendte ham - en erindringsmosaik

Af Carl Henrik Koch

Da David Favrhøldt døde, havde vi kendt hinanden i mere end et halvt århundrede. Jeg blev først opmærksom på ham i 1955 eller 56, da han fik trykt nogle digte i lyriktidsskriftet *Hvedekorn*. Siden mødte jeg ham på filosofistudiet, og som årene gik, blev vi venner. Da vi havde kastet os over forskellige filosofiske discipliner, David må vel især karakteriseres som erkendelsesteoretiker, jeg blev filosofihistoriker, var der ingen anledning til, at vi fór i totterne på hinanden. Filosofer er ellers i lighed med teologer stridbare. Derimod havde vi fælles videnskabshistoriske interesser, selv om jeg ikke kunne følge ham i hans Niels Bohr-dyrkelse, med hans vurdering af Bohr som en større fysiker end Einstein og som verdens største filosof, gjorde det aldrig skår i vores venskab. Ved de mange og lange telefonsamtaler, som vi førte med hinanden i de sidste 25 år af hans liv. De mange møder, vi havde i Odense, hvor han, allerede fra han i 1967 havde sit første filosofikumhold oppe til eksamen, havde fået mig udpeget til censor. De efterfølgende middage på odenseanske værtshuse sammen med medlemmer af det stedlige lærerkorps i filosofi, talte vi sjældent om filosofi, men om alt muligt andet. Med årene tabte jeg nok også interessen for de klassiske filosofiske

problemer, hvorimod den hos David var intakt til det sidste.

Da jeg studerede til magister i filosofi fra foråret 1959 til sommeren 1965 var det endnu kutyme, at man var Des med de personer, der var blevet magistre før man ankom til studiet, men sagde du til dem, man havde studeret sammen med. Poul Dalsgaard Hansen — som senere blev ansat som lektor i filosofi ved Aarhus Universitet, og hvis stilling som fagreferent i filosofi ved Det kongelige Bibliotek jeg overtog for en kort periode i 1965- 66 — var blevet færdig i december 1957. Jeg var derfor i flere år efter min konferens Des med ham, men med David, som blev færdig i december 1959, var jeg uden videre dus. Siden har konventionerne unægtelig ændret sig til skade for den sofistikerede ironi og uforskammethed, som passer bedre til det formelle ”De” end til det mere folkelige ”du”.

I efteråret 1959 havde jeg mulighed for at overvære Davids sidste mundtlige eksaminer til magisterkonferensen i filosofi. Jeg husker, at da han blev eksamineret i naturfilosofi, var det emne, som professor Jørgen Jørgensen havde valgt, ”Begrebet kraft”. David forsøgte sig med lidt videnskabshistorie fra Newton til Einstein, men intet af det, han diskede op

med, havde Jørgensens interesse. De fandt aldrig hinanden. Det viste sig at det, Jørgensen ville have frem, var, at begrebet har en antropomorfistisk oprindelse, dvs. stammer fra vore oplevelser af, at vi fysisk kan påvirke genstandene i vores omverden. Det havde Frithiof Brandt skrevet noget om i sin lærebog i psykologi, hvilket på ingen måde var ukendt for David. Trods den manglende gensidige forståelse bestod David. Jeg husker, at Jørgensen engang sagde til sin yngre kollega Witt-Hansen, som han selv havde sørget for blev ansat i stillingen som professor, at ingen nogensinde havde bestået konferensen på baggrund af deres mundtlige eksaminer i bifagene (konferensens fag var filosofihistorie, erkendelsesteori, moralfilosofi og psykologi. Specialet skulle ligge inden for et af de tre første) og tilføjede lidt hvast ”Og det gælder også Dem!”. Samme Witt-Hansen skulle eksaminere David i moralfilosofi. Emnet var her Kants moralfilosofi, og Witt spurgte David om, hvor mange slags imperativer, der fandtes hos Kant. David så meget tænksum ud, det havde han hele livet et stort talent for, og svarede — så vidt jeg husker — ”tre”! Det havde han for så vidt ret i, idet Kant inddeler imperativer i tekniske,

pragmatiske og moralske eller i problematiske, assertoriske og apodiktiske. Witt blev lidt forvirret og sagde ”Jamen, de to vigtigste?”. Og så kom det svar, han havde forventet, nemlig ”hypotetiske” og ”kategoriske”. Fra ingen af siderne var der tale om en blændende præstation. D. 15. december holdt David den afsluttende forelæsning, som i overensstemmelse med studieordningen var over et emne, som fagets tre professorer havde formuleret. Valget var — så vidt jeg husker — faldet på Harald Høffdings behandling af bevidsthedsproblemet. Ti år efter udkom en omarbejdet version i en af Videnskabernes Selskabs skriftserier.

For en nyligt begyndt filosofistuderende var disse overhøringer interessante, men også lidt skræmmende at overvære. Det lod til, at det var et stort fag, man havde vovet sig ind på.

Og det var det. Boglisten for hvert af bifagene var — med undtagelse af psykologi — på omkring 10.000 bogsider, psykologien på 6-7.000. Dertil kom specialet, som aftaltes med professorerne, når de havde givet tilladelse til, at man kunne gå op til konferenceksamen, og med hvem man aftalte en specialebogliste. Inden for det emne, den omfattede, skulle der kunne formuleres et

par forskellige opgaver. Herefter havde man syv uger til at skrive en specialeafhandling, som skulle være en besvarelse af et opgivet spørgsmål. For at undgå denne ildprøve skrev mange af os, David indbefattet, prisopgaver. Hvis de blev belønnet med en guldmedalje — der dengang var af næsten rent guld — trådte den automatisk i stedet for specialeafhandlingen. Til de aflagte prøver fik man enten karakteren ”bestået” eller ”ikke-bestået”, og et ”bestået” skulle svare til, hvad der kaldtes ”første karakter”, dvs. ligge i den øvre ende af den for de daværende cand.mag.-eksaminer anvendte karakterskala.

Fagets tre professorer — efterhånden suppleret med en amanuensis — underviste eller snarere ledede de studerendes gennemgang af — tit nyligt udkomne — bøger, som professoren fandt interessante og ofte valgte uden hensyntagen til det pensum, der blev krævet til konferenceeksamen, som var studiets eneste eksamen. Før man indstillede sig til den, skulle man dog, som alle studerende, bestå filosofikum, og derudover gennemgå et kursus i eksperimentalpsykologi og skrive rapporter om de forsøg, man gennemførte sammen med en studiekammerat. Disse rapporter

skulle samlet bedømmes på samme måde, som de øvrige prøver. Og så skulle man, hvis man ikke var sproglig student, aflægge den store latinprøve.

Denne lidt omstændelige beskrivelse af den gamle konferens er ikke skrevet med henblik på, at de yngre generationer skal se beundrende på de ganske få tilbageblevne gamle ronkedorer, der studerede under konferensordningens vilkår. Allerede hen imod slutningen af 1960 blev ordningen ændret, idet psykologi faldt bort. Få år efter var ordningen afskaffet. Men den er skrevet for at forklare den bredde i viden og interesser, som ikke mindst karakteriserede David og flere i hans generation, og som i de nekrologer, der kom efter hans død, blev affærdiget som fortid.

Kravet om bredde gik tilbage til Harald Høffding (1843-1931), professor i filosofi fra 1883 til 1915, et stort og internationalt anerkendt navn i sin samtid. Hans faglige virksomhed var, som mange af de senere inden for faget, som fx Justus Hartnack og David, karakteristisk ved, at man skrev en disputats om et snævert emne, og derefter skrev en række værker, som var bredere anlagt og som ikke kun rettede sig mod de faguddannede, men også mod læsere uden for det snævre, akademiske

miljø uden dog at se bort fra de videnskabelige normer. Fx kom Høffdings og hans forgængeres bøger i relativt store oplag og blev læst af mange lægmænd. Det tilsvarende gælder for en række af Hartnacks og Davids bøger. Begge har bidraget meget til at stimulere interessen for filosofi i Danmark, men er ofte blev klandret for deres bredde af mere akademisk orienterede filosoffer. I vore dage har flere humanistiske fag, som tidligere var kulturbærende, isoleret sig, og de universitetsansatte forskere har specialiseret sig og synes ofte kun at skrive for hinanden. Dette har i en periode også karakteriseret den akademiske filosofi både internationalt og i Danmark, men der synes at være tegn i Sol og Måne på, at en ændring er på vej. Om dette også vil smitte af på bredden, er det for tidligt at sige noget om, selv om man fra mange undersøgelser ved, at faglig bredde i væsentlig grad bidrager til kreativiteten i et videnskabeligt miljø. Fx var den danske nobelpristager, immunologen Niels Kaj Jerne, inspireret af sprogvidenskabelige teorier.

Da jeg ankom til det daværende Filosofiske Laboratorium ved Københavns Universitet på loftet af Metro-annexet på Frue Plads, var en strid

mellem Peter Zinkernagel og hans tilhængere på den ene side og fagets internationalt kendte professor Jørgen Jørgensen på den anden side netop afsluttet uden resultat. Zinkernagels disputats om omverdensproblemet var under modstand fra Jørgensen blevet antaget i 1957, og ved det mundtlige forsvar havde Jørgensen været endog yderst kritisk. Efter forsvaret ønskede nogle yngre filosoffer — herunder David og Dalsgaard Hansen — at diskutere Zinkernagels opfattelse med hans kritiker. Det indvilgede Jørgensen i, men resultatet blev, at der blev hamret løs på ham. Det siges, at formålet var at få Jørgensen til at indse, at hans tid var forbi, og at han skulle vige pladsen for Zinkernagel. Det endte med, at Jørgensen blev syg, men han blev på posten. Zinkernagel fik aldrig en akademisk ansættelse, hvilket bl.a. skyldtes, at han aldrig søgte de stillinger, der blev opslået, men levede først i en længere årrække som stipendiat, senere som arbejdsløs og pensionist. Med stor alvor forklarede han mig engang indgående, at hans største problem var, at hans indtægt ikke stod i rimeligt forhold til hans udgifter. Der kan på den ene side ikke være tvivl om, at Zinkernagel ville have været ude af stand til varetage

undervisningen inden for de snævre rammer, som studieordningerne fastlægger; dertil vidste han for lidt og havde for lidt selvdisciplin. På den anden side er det beklageligt, at et universitet ikke har plads til originalt tænkende typer som ham. Men at det er tilfældet, er ingen nyhed.

Desværre oplevede jeg ikke diskussionerne mellem Zinkernagels tilhængere og Jørgensen, men nogle år inde i mit studium, gik jeg et semester eller to til de diskussionstimer, som Zinkernagel som universitetsstipendiat indbød til. Det var morsomt at være med i en periode, men man skulle ikke overdrive. Enkelte fik, mener jeg, skader for livet, fordi Zinkernagel havde for vane at udråbe sine tilhængere til genier, hvilket nogle af dem tilsyneladende troede på. Men jeg oplevede en morsom episode. En dag var programmet at opregne, hvilke filosofiske sandheder ”den filosofiske københavnerskole” — dvs. kredsen omkring Zinkernagel, som tilsyneladende kunne lignedes med kredsen omkring Niels Bohr, den kvantemekaniske københavnerskole — havde opnået for at kunne berette om disse bedrifter, når man kom til det store udland. Det var hovedsagelig David, der førte ordet. Han oplevede sig som en af

skolens ledende skikkelser. En stærk selvfølelse prægede ham livet igennem. År senere blev han mere kritisk over for både Zinkernagel som person og nogle af hans anskuelser, men Davids *Filosofisk Codex* fra 1999, som opnåede at komme på bestseller-listen, var præget af de zinkernagelske ideer.

Ellers havde jeg i min studietid meget lidt med David at gøre, men jeg kan huske et par gange, hvor han fra Borchs Kollegium, hvor han boede, kom op på laboratoriet og forsøgte på næsten missionsk måde at få Flemming Steen Nielsen og jeg til at tilslutte os den zinkernagelske brigade. Det lykkedes nu ikke. Men jeg oplevede ham som et yderst venligt menneske. Fx fortalte han mig i sensommeren 1963, at Hartnack og Niels Egmont Christensen havde belønnet min prisopgave om induktionsproblemet, hvilket var den første gang, jeg fik følelsen af, at jeg nok inden for overskuelig tid kunne afslutte det selvstudium, som faget jo var, med at opnå magistergraden.

Samtidig med, at David kom til Odense som professor, var der blevet slået en amanuensisstilling op — svarende til den nuværende lektorstilling. Jeg søgte stillingen, men fik et venligt brev fra

David, der skrev, at han havde valgt en anden, for at ”redde” vedkommende for filosofien, som han skrev. Da denne ”vedkommende” i forbindelse med studenteroprøret i slutningen af 1960’erne og i begyndelsen af 70’erne vendte sig mod David, fulgte en række bitre og ufrugtbare år for ham i Odense. Jeg og andre søgte i slutningen af 1970’erne at få ham ansat som professor i København, men det mislykkedes. Som i Odense var der også her interne stridigheder, som ikke gik stille af. Jeg husker engang, da stridighederne i Odense var værst, at David talte om at ville undervise i noget, der var hans hjerteblod — jeg tror, at det var i, hvad man ofte kalder Bohrs filosofi. Hans daværende veninde, der var en klog dame, frarådede det, netop fordi det var et emne, der betød meget for ham. Han fulgte hendes råd. År efter udsendte han indsigtfulde bøger om Bohrs tænkning, som skabte respekt om ham inden for kredsen af fysikere. Det af Davids værker, der vil blive stående længst, er nok hans indledning til det bind i Bohrs værker, som han redigerede.

I brevet skrev David også, at nu, da han var blevet professor i Odense, blev hans stilling i København jo ledig og ville blive slået op, og

han mente, at jeg ville have gode chancer for at få den. Og det skete. Det var første gang, jeg efterfulgte David. Senere efterfulgte jeg ham som medlem af Det humanistiske Forskningsråd og som vicepræsident i Videnskabernes Selskab. De to sidste poster skyldtes ikke mindst hans aktive støtte. Han var også den umiddelbare årsag til, at jeg skrev en disputats. Vi mødtes tilfældigvis i kælderen i et københavnsk antikvariat, og vores samtale endte med, at han sagde: ”Se nu at få skrevet den disputats!”. Jeg oplevede ham som en fagligt meget generøs person.

Ikke alene var han generøs og delte gladeligt ud af sin viden, men han var også et meget musisk menneske. Mange har oplevet, at han nynnede, når han gik. Og han var en ferm pianist. Det fik jeg engang, da vi begge var unge, en demonstration af. Den stedlige amanuensis havde inviteret nogle af os til middag hjemme hos sig. I hans stue stod et cembalo. Vi bad ham om at spille et stykke for os, men han undslog sig. Han sagde, at han kun brugte instrumentet til sine musikvidenskabelige studier — hvad de så end gik ud på. Så satte David sig til cembaloet og spillede. Det lød overmåde godt — amanuensen syntes overrasket, som om han ikke

før havde opdaget, hvad instrumentet formåede. David skrev også en smuk og gennemsigtig faglig prosa, og han var en klar og populær forelæser og foredragsholder. Han havde mange talenter. Han prøvede også den kunstneriske metier med et bind noveller, og novellerne var da også velskrevne og interessante — det sidste især for en filosofisk orienteret læser. Men de var nok for abstrakte og udtænkte til at kunne fængsle den almindelige læser, og det blev da også kun til dette ene forsøg, som givet har moret David.

Enhver, der har kendt eller mødt David, husker også hans humor. Man lo meget i hans selskab, og han kunne være en levende fortæller — fx husker jeg engang han excellerede i uendelig lange historier, hvor tilhørernes spænding steg til uanedede højder, for derefter at opløses i — ingenting, hvilket udløste munterhed og latter. En af de gamle teorier om, at latter skyldes en spænding, som udløses, fandt her sin begrundelse. Derimod synes ironien ikke — og slet ikke selvironien — at være del af Davids naturel.

Da David byggede det filosofiske institut i Odense op, havde han to ambitioner. Det faglige miljø, som han så sig som centrum i, skulle ikke

alene være fagligt stærkt, det skulle også være alsidigt. Om det lykkedes ham at indfri sine forventninger, skal jeg ikke her være dommer over. Fra begyndelsen af var det klart, at han følte sig som en slags institutejer. Da institutsammenlægninger kom på dagsordenen lykkedes det ham at holde sit barn uden for. Senere måtte han modstræbende acceptere tingenes tilstand. Han følte efterhånden, at han, som var universitetets først ansatte professor, mistede magt og indflydelse. Men undervisningsaktiviteten og det sociale liv på universitetets kantiner holdt ham fast, og han fortsatte selv efter sin pensionering som en søgt underviser. Men især efter at han var trådt tilbage som underviser, følte han sig i stigende grad bevidst trængt ud af den yngre generation på instituttet, som alle havde været hans elever. Han fik ingen oplysninger om, hvad der foregik, og ingen opfordringer til at møde op. Det gjorde ham lidt bitter. Vi talte tit derom, og i disse samtaler kom jeg tæt ind på livet af ham, noget man ellers ikke gjorde, og jeg mærkede — hvad der ellers er sjældent er tilfældet mellem fagfæller — at han var tryk ved mig, som jeg var ved ham. Det er altid menneskeligt værdifuldt at kunne give udtryk for

menneskelig og ikke blot faglig anerkendelse — og værdifuldt at opleve, at man er genstand for den.

Det var som om David i sine sidste år ikke forstod eller ikke ville forstå, at hans tid var forbi. Det samme har jeg oplevet hos andre ældre kolleger, som også gerne så, at det, som de havde kæmpet for, respektfuldt blev ført videre. Men sådan er verden ikke indrettet. Hver ny generation må — og vi gjorde det også — tilsidesætte deres forgængere. Vi ældre synes tit, men nok med urette, at den genopfinder den dybe tallerken.

Både som filosof og som menneske kunne David være meget inspirerende. Det skyldtes dels hans omfattende viden, dels — og ikke mindst — hans engagement, det være sig i filosofi, samfunds- og universitetsanliggender eller i kinesiske forhold. Engagement er det bedste pædagogiske middel, der findes. Hvis engagementet ikke er til stede, nytter den faglige viden ikke stort. Jeg vil altid mindes David som et dybt engageret menneske.

Da filosofien kom til Odense

Af David Favrholdt

1. Den lille forhistorie. I 1950'erne studerede jeg musikvidenskab, filosofi og psykologi på Københavns Universitet. I 1956 blev jeg cand. psych. og i 1959 mag.art. i filosofi.

Det meste af filosofistudiet var selvstudium. De to professorer, der endnu var på banen, da jeg påbegyndte studiet - Frithiof Brandt og Jørgen Jørgensen - leverede hver én dobbelt-time pr. uge med gennemgang og eksamination - som regel i primærtetekster af Kant, Hume, Spinoza m.m. Det var det hele. Der var ingen forprøve, ingen grunduddannelse, ingen faglig vejledning, ingen hjemmeopgaver. Og der var heller ikke SU eller anden studiestøtte. For mit vedkommende betød det erhvervsarbejde (papirindsamling, salg af morgenaviser, opvaskerarbejde på Hovedbanegården, arbejde som hotelportier osv.) under hele studiet. Man studerede stort set på egen hånd i seks år. Man fik udleveret en bogliste, som man skulle kunne, fordi man ved mundtlig eksamen kunne komme ud for, at eksaminator helt vilkårligt udpegede et værk, som man så skulle kunne referere fra ende til anden og derpå levere en kritisk vurdering af det. Boglisten var enormt stor, ca. 100 værker på henholdsvis dansk, svensk,

engelsk, tysk, fransk og latin. Dengang var der 3 studielinjer i gymnasiet: den matematisk-fysiske, den nysproglige og den gammelsproglige. Der var ingen valgfrihed med hensyn til fag. Tysk, fransk og engelsk var obligatoriske fag på alle tre linjer. Da jeg var matematisk-fysisk student havde jeg ikke haft latin i gymnasiet, men det var obligatorisk for filosofistuderende. Følgelig måtte jeg bestå den store latinprøve på universitet - mundtlig eksamen efter 4 timers undervisning om ugen i to semestre omfattende et pensum, der var halvanden gang så stort som det, man havde til nysproglig studentereksamen.

Filosofistudiet - og dermed den frygtindgydende bogliste - omfattede 5 discipliner: Erkendelsesteori, naturfilosofi (det man nu kalder metafysik), etik, filosofiens historie og psykologi. Når man meldte sig til eksamen - det skete ved, at man på høfligste vis henvendte sig til professorerne med en melding om, at man følte sig klar til det store søslag, - blev der inden for en måned sat datoer på for 4 skriftlige prøver à 5 timer (i de discipliner, som man ikke havde som specialeområde), samt 5 mundtlige eksaminer (her altså også i specialedisciplinen), hvor man blev krydsforhørt i en hel time i hver af

prøverne. Bestod man nu alle de nævnte prøver, fik man udleveret et speciale-emne inden for sit hovedområde - et emne, som professorerne valgte - og man havde så i alt 6 uger - hverken mere eller mindre - fra emnet blev offentliggjort til at færdiggøre og aflevere specialet. Der var unægteligt tale om hårde betingelser og store krav - det var ikke den rene morskab at blive eksamineret i Louis Brehiers filosofihistorie i seks bind, som altså var på fransk (*Histoire de la philosophie*, hedder værket) eller Kants *Kritik der Urteilkraft*, som man bare skulle kunne udenad fra A til Z.

Men som færdiguddannet magister havde man dog den fordel - i forhold til hvad der er tilfældet i dag - at man blev regnet for kvalificeret til en lektor-stilling på universitet. Efter at jeg havde bestået eksamen og arbejdet som manueltør og skolepsykolog i et par år, blev jeg ansat som lektor (amanuensis hed det dengang) i filosofi ved Københavns Universitet i 1961. Glad var jeg selvfølgelig, men jeg må tilstå, at arbejdet var hårdt, blandt andet fordi Filosofikum-undervisningen med dertil hørende eksamen tog meget af ens tid og kræfter.

2. Filosofikum. Og her må jeg så lige forklare, hvad Filosofikum var for en institution. Københavns Universitet blev grundlagt i år 1479. I 1675 indførte man Filosofikum, også kaldet "Den almindelige filosofiske prøve", fordi man mente, at de nye studerende på universitet ikke vidste nok om filosofi og logik. Det siger sig selv, at pensum var udsat for mange omskiftelser i tidens løb. Det pensum, som jeg fik ordre om at undervise i, omfattede en hel del psykologi - det var Jørgen Jørgensens store værk *Psykologi på biologisk grundlag* - , sammes *Indledning til logikken og metodelæren*, hvor en stor del omfattede George Booles logiske algebra, og så endelig en noget kortfattet oversigt over græsk filosofi, skrevet af min overordnede, professor Johs. Witt-Hansen. Undervisningen omfattede 2 dobbelttimer pr. uge i 2 semestre, altså i alt ca. 60 timer i form af forelæsninger. Alle studerende på universitet - hvad enten de studerede naturvidenskab, samfundsvidenskab eller humaniora - skulle bestå Filosofikum, før de kunne gå til andre eksaminer i deres studier. Eksamen til Filosofikum var mundtlig og af ca. 20. minutters varighed.

I 1960'erne kom de store årgange på banen, og

da det kneb med bevillingerne til nye lærere på universiteterne, blev Filosofikum-holdende meget store. Fra min ansættelse i 1961 til min afgang i 1966 havde jeg hvert år to hold med ca. 300 elever på hvert hold. Det betød jo, at jeg hvert år i juni måned og et stykke ind i juli eksaminerede 600 studerende. Hvert år var der i januar eksamen for omgængere og nytilkomne, og her var der som regel ca. 90 studerende, der gik op, så i årene fra 1961 til 1966 havde jeg i alt omkring 3500 mundtlige eksaminationer. Og da jeg så samtidig løbende havde 2 timer om ugen for fagstuderende i filosofi, omfattede mit arbejde 10 ugentlige undervisningstimer - altså i alt 300 timer plus ca. 230 timers mundtlige eksaminationer pr. år.

Vi var på et vist tidspunkt fire lektorer i filosofi. De tre andre blev aflønnet for den store eksamensbyrde til Filosofikum med, hvad der nu svarer til ca. 150,- kr. i timen. Selv fik jeg aldrig nogen betaling, trods mine mange protester over denne forskelsbehandling. Årsagen var nok at finde i, at jeg havde lagt mig ud med de to professorer, der efter Jørgensens og Brandts afgang passede butikken i perioden 1961 til 1966. Den ene, Bent Schultz, havde skrevet en bog, som jeg

anmeldte negativt i dagbladet *Information*, hvor jeg dengang var medarbejder. Den anden, Witt-Hansen, var jeg i fagligt modsætningsforhold til på grund af en stor faglig splittelse på det filosofiske institut i 1950'erne, og jeg må ærligt indrømme, at vore konflikter i høj grad skyldtes udiplomatisk optræden fra min side. Siden lærte jeg at opføre mig ordentligt, måske endda lidt for ordentligt.

Som man vil forstå, befandt jeg mig ikke alt for godt på instituttet i København, og da Odense Universitet blev en realitet i 1966, ansøgte jeg om det opslåede professorat i filosofi. Medvirkende årsager var, at ministeriets flotte brochure om det nye universitet lovede oprettelse af studier i såvel psykologi som musikvidenskab, to fag som jeg følte en særlig tilknytning til. At undervisningsministeriet siden hen brød disse løfter er jo dybt beklageligt.

3. Provinsielle indslag. Mange andre løfter blev brudt. Det var jo planen, at Landbohøjskolen i København skulle flyttes til Odense og være en del af universitet, men den plan gik også i vasken. Og som årene gik, var der meget, man som ansat måtte kæmpe for og kæmpe imod. Fra starten

erklærede universitetsdirektøren, at universitet skulle være studenternes universitet, og at lærerne skulle være på deres kontorer fra 9 til 17 hver dag, for at de kunne ”servicere de studerende”. Vi fik at vide, at der ikke måtte oprettes institutter og derfor heller ikke ansættes institutsekretærer. Så her tog det tid at få tingene på plads. I 1973 var der som konsekvens af oliekrisen planer i regeringen om at nedlægge hele universitet. Nogle af os havde heldigvis ”spioner” i Undervisningsministeriet, så vi kunne påvirke sagsgangen og lukke ned for den idé. Tilsvarende kunne jeg nå at gribe ind, da man nogle år senere fra Ministeriets side ville nedlægge filosofistudiet i Odense, fordi ”filosofi jo er et oldtidsfag”. Hvad der rystede mig igennem årene var, at alle ministeriets prognoser var forkerte. Omkring 1990 var det hele den sundhedsvidenskabelige uddannelse, der skulle nedlægges, fordi der jo var overproduktion af læger. Det blev heldigvis ikke nedlagt, for få år senere var der lægemangel.

Men altså - det var i nogle henseender en mærkelig oplevelse af komme til Odense. Vi nye professorer blev modtaget med velkomsttaler, hvor det hed sig, at man nu oprettede Danmarks

tredje universitet. Jeg hviskede for mig selv, at det jo ikke passede, for vi havde jo tidligere oprettet universiteter i Kiel og Oslo, før vi mistede Slesvig-Holsten og Norge. Vejen ud til universitet hed Winsløws Allé. Det kunne man jo ikke leve med nu, for navnet skulle jo have noget at gøre med forskning - og så blev vejen omdøbt til Niels Bohrs Allé. Jamen Winsløw var jo anatomen, der var født i Odense i 1669 og som blev verdensberømt, såeh ... Men det vidste byrådet altså ikke. Hvad der var værre var, at ingen vidste, at Odense fra 1623 til 1802 havde haft et for-universitet med fire professorater, blandt andre et i filosofi - og her havde Descartes været et af de store numre på repertoire. (I parentes bemærket tror jeg, at gadenavnet ”Filosofigangen” stammer fra den tid). Universitetet var hjemmehørende i den gule bygning, der forbinder Domkirken med klosterbygningen.

Jeg var naturligt nok interesseret i at opspore bogsamlingen fra dengang. Det viste sig, at den lige før vi startede universitetet nu i 1966 af Fyens Stiftsbibliotek var blevet solgt til universitetet i Lund, så her kan man bese Descartes’, Leibniz’, Kants og andres samlede værker i førsteudgaver

med ”Fyens Stiftsbibliotek” stemplet på ryggen.

Med til mit nye arbejde hørte opbygningen af et institutbibliotek og konsulentarbejde for universitetsbiblioteket. Det tog meget tid, men ind imellem var der nogle gode oplevelser. En af dem var købet af Anton Thomsens bogsamling. Thomsen var filosof. Han afløste Harald Høffding som professor ved Københavns Universitet i 1916, men døde tragisk nok lige efter. Men han havde en flot samling af de filosofiske klassikere i originaludgaver - havde min gamle professor Frithiof Brandt fortalt mig - og hvor var den blevet af? Det viste sig, at Thomsen havde testamenteret den til en kvinde, som han tidligere havde arbejdet sammen med, dengang de begge manudcerede i pensummet til Filosofikum. Hun var senere blevet gift med den kendte psykoanalytiker Sigurd Næsgaard; hans søn, kunsthistorikeren Ole Næsgaard arvede den, og da han døde var den overgået til hans enke, Anette. Hun ville gerne af med samlingen, så jeg blev kontaktet for på universitetsbibliotekets vegne at vurdere samlingen og give et tilbud. Det var unægtelig interessant. Der var værker af alle de store filosoffer fra Descartes og fremefter i originaludgaver, og

jeg måtte sætte mig ind i forskellige metoder til at afgøre deres ægthed - meget spændende. Det endte med, at vi erhvervede de væsentligste ting i samlingen.

4. Starten i Odense. Der var ved universitetets start ikke tale om, at der skulle oprettes et særligt filosofi-studium i Odense. Da jeg fik professoratet her, var det alene meningen, at jeg skulle varetage Filosofikum, institutionen fra 1675, der jo fandtes pr. lov i København og Århus og altså også skulle indgå i det odenseanske universitetsprojekt. Men som sagt var der splid og faglige uoverensstemmelse på instituttet i København og det medførte, at ca. halvdelen af de studerende, omkring en 15 stykker, fulgte med mig til Odense - til min egen overraskelse, må jeg sige, for jeg havde ikke gjort noget for at sætte gang i en sådan folkevandring. Men nu havde flokken altså tilmeldt sig Odense Universitet, og derfor kunne jeg uden videre meddele rektor og universitetsdirektøren, at vi blev nødt til at oprette et filosofistudium og et filosofisk institut ved Odense Universitet (som det hed før det kom til at hedde Syddansk Universitet). Det skete så - fra

1. september 1966 kunne man læse til magister i filosofi i Odense.

Men det betød jo også, at jeg kunne bestemme, hvordan lærerkollegiet skulde sammensættes. Og jeg besluttede, at instituttet skulle være bredspektret sådan rent filosofisk set. Mit skræmmebillede var Filosofisk Institut på Aarhus Universitet, hvor alle ansatte på nær én var enige om, at analytisk filosofi var det eneste rigtige, og at fænomenologisk filosofi, eksistensfilosofisk og anden ”kontinental” tænkning var det rene nonsens. Så da jeg hørte, at Niels Thomassen havde skrevet et godt speciale om Kierkegaard og Heidegger, fik jeg ham ansat i 1967. Klawonn ansatte jeg, fordi han var optaget af såvel Sartre som indisk filosofi, og Jørgen Hass ansatte jeg, fordi jeg vidste, at han og jeg nok var uenige om alting, og det kan gøre et miljø spændende og kreativt, men samtidig vidste jeg jo også, at han med sine store fortolkningsevner kunne fortælle de studerende mere om Nietzsche, Husserl og Heidegger, end jeg selv var i stand til.

5. Forfejlet kritik. I 1970 ansatte jeg Jytte Strøm, magister fra Aarhus Universitet. Der var lidt murren i krogene – en kvindelig filosof? – hvad

var nu det for noget? og værre blev det, da jeg et par år senere ansatte Astrid Kjærsgaard – for ikke bare var hun kvinde, men hun var omkring de 50, var fraskilt og havde voksne børn, altså en ”ældre dame”. Det var ikke populært. Men det var altså de første kvinder i hele Danmarkshistorien, der havde opnået en fast universitetsstilling inden for faget filosofi. I de følgende år var jeg med til løbende at ansætte hele 12 kvindelige undervisningsassistenter i filosofi. Men efter at Jytte Strøm var afgået ved døden og Astrid Kjærsgaard var gået på grund af alder, opstod der en aktiv kvindebevægelse på universitetet, og her blev jeg hængt ud for kønsdiskrimination. Oven i købet i universitetets årsberetning – for på sproginstitutterne og på Nordisk var der kvindelige lektorer, mens der på filosofi ikke var nogen, så der kunne man jo bare se, hvad ham Favrholdt var for en mandschauvinist. Utak er verdens løn!

En anden ting, som jeg her har lyst til at korrigere, er den opfattelse, at jeg skulle have været modstander af oprettelsen af faget religion. Det har naturligvis aldrig været tilfældet, for faget religionsstudier er jo videnskab på linje med andre historiske studier, med psykologi og sociologi og

andre hæderkronede universitetsfag. Men det, der skete, var, at en medarbejder, - som vi senere blev nødt til at fyre, fordi han ikke kunne passe sin undervisning og forskning på grund af stofmisbrug, - bag om min ryg havde fået etableret et udvalg med lærere fra andre fag, der havde samme religiøse tilbøjeligheder, som han selv. Dette udvalg havde vedtaget, at faget kristendomskundskab skulle oprettes og slås sammen med filosofi, og at vort institut skulle hedde *Institut for Filosofi og Kristendomskundskab*. Jeg hørte først om hele planen, da den blev forelagt i Fakultetsrådet, og heldigvis lykkedes det mig at bremse foretagendet. Siden hen har jeg kunnet glæde mig over, at vi har fået etableret faget religionsstudier med et fremragende lærerkorps.

6. Studieplaner m.m. Men tilbage til starten på Filosofisk Institut. Da universitetet startede i 1966 forventede ledelsen, at eksaminer i de forskellige fag først ville finde sted tre år senere, og derfor var der ikke udarbejdet eksamensbestemmelser, udover hvad der måtte gælde for Filosofikum. Men nogle af de studerende, der var taget med mig fra København, var jo langt henne i studierne,

så jeg måtte arrangere eksaminerne selv, og til det formål købe en protokol, hvori jeg indføjede alt vedrørende prøverne med almindelig læselig håndskrift. Den protokol har jeg haft liggende hjemme lige indtil nu, hvor jeg har overdraget den til *Institut for Filosofi, Pædagogik og Religions Arkiv*. Dertil kommer de første studieplaner og boglister, som vi udarbejdede, og som har nydt privatlivets fred i skufferne hjemme hos mig.

Det fremgår af materialet, at noget af det første, jeg foretog mig, var at afskaffe den store latinprøve. Jeg havde selv følt i mit studium i København, at den fyldte for meget og gav mig for lidt. Til gengæld fik jeg indført det krav, at man ikke måtte skrive speciale om udenlandske filosoffer, hvis hovedværker var skrevet på deres eget modersmål, medmindre man havde en nogenlunde god beherskelse af det pågældende sprog. Og sprogfærdighederne i engelsk, tysk og fransk var stadig et krav til de studerende, så længe disse sprog var obligatoriske fag i gymnasiet.

Endvidere indså vi, dvs. de første medarbejdere, jeg selv og de studerene, der blev taget med på råd, at vi ikke kunne leve med en studieplan som den, man havde i København og – vistnok også dengang

– i Århus, hvor man først fik prøvet kræfter med faget og eksaminerne efter 6 års studium. Derfor indførte vi en forprøve, som skulle bestå efter de to første studieår. Vi ændrede lidt på boglisten i de første par år. 1. september 1969 så den sådan ud:

Bogliste til forprøven

Erkendelsesteori

- X Hume: Inquiry
- X Kant: Prolegomena
- X Ayer: Language, Truth and Logic
- Russell: Problems of Philosophy
- Copi: Introduction to Logic

Naturfilosofi

- X Nagel: Structure of Science (1/3)
- X Toulmin: Philosophy of Science
- X Descartes: Metafysiske Meditationer
- Leibniz: La Monadologie
- Oversigtsværk over Eksistensfilosofi/
Fænomenologi

Værdifilosofi

- X Kant: Grundlegung
- X Mill: Utilitarianism

- Frankena: Ethics
- Et Politisk-filosofisk oversigtsværk
- Et Marxisme-oversigtsværk

Filosofihistorie

Næss: Filosofiens historie I-III
(Subs.: Aspelin)

- X Platon: Staten
- X Stigen: Aristoteles

Stigen: Filosofiske tekster

x) kan gives som 'forelagt værk'.

Bemærk, at Kants Prolegomena skulle læses på tysk og Leibniz' La Monadologie på fransk

7. Studenteroprør. De studerende var med til at udforme boglister og studieplaner, og det længe før man ved lov indførte studienævn. En af de studerende var Mogens Amdi-Petersen, som senere skabte hele Tvind-imperiet. Ham havde jeg et fint samarbejde med – indtil han startede sit eget opgør med samfundet. I 1968 udbrød det store studenteroprør, som bredte sig fra USA og Frankrig til Danmark. I begyndelsen var det på universiteterne herhjemme et oprør mod den gammeldags universitetsstruktur,

hvor professorerne kunne bestemme, hvad de havde lyst til, men efterhånden delte den sig i to hovedstrømninger. Den ene var marxistisk, den anden var populistisk. I Odense oplevede vi, at en gruppe marxistiske studerende tog ud til Lindø-værftet for at ”bevidstgøre arbejderne”. Det kom de ikke godt fra, for arbejderne vidste meget mere om politik end de studerende. Den populistiske afdeling af oprørerne var fjender af alt elitært. De fik afskaffet Filosofikum i 1971 (jeg var oppe imod dem i flere offentlige debatter i massemedierne, men tabte altså kampen), og de fik skruet ned for eksamenskravene i en række fag, men dog ikke i filosofi, hvor vi var nogle lærere, der holdt stand, indtil den politiske storm havde lagt sig. Men de skræmte politikerne og myndighederne til at modvirke alt, hvad der syntes at lugte lidt af det elitære. Det var blandet andet på grund af det forhold, at universitetet i Odense ikke fik nogen hovedindgang eller festsal. Vi måtte heller ikke have forhøjninger foran tavlen i undervisningslokalerne, fordi det jo var udemokratisk. Jeg forsøgte forgæves at forklare, at man havde haft sådanne siden Aristoteles’ tid, blandt andet fordi læreren og eleverne så

bedre kunne se hinanden og høre hinanden, men nej, jeg havde bare at holde inde med mine elitære synspunkter. På deres program var også afskaffelsen af eksamenskarakterer, men det var vi nogle, der fik sat en stopper for. Ud fra den betragtning, at de ved senere stillingsansøgninger udelukkende ville være afhængige af lærernes anbefalinger.

8. Gode år. I tidens løb undergik studieplanerne for filosofi mange ændringer. Vi havde i nogle år en efter min mening god prøveform, der bestod i, at den studerende til eksamen fik udleveret en artikel, der indeholdt en række fejlargumenter. Efter at have læst den skulle han/hun så på stedet fremsætte sin kritik. Formålet var selvfølgelig at lære den studerende så megen selv-tænkning som muligt. Og den gav et godt indtryk af den studerendes evne til at tænke klart, argumentere, strukturere og vurdere en filosofisk tekst. Jeg var lidt ked af det, da studienævnet afskaffede den prøve.

Fra midten af 1970’erne og til ca. midt i 1990’erne blomstrede Filosofisk Institut. Studentertallet steg støt fra år til år, der var mange fagligt stærkt

engagerede studerende, og der var midler til at invitere mange gæsteforelæsere. Jeg nævner her i flæng en række af dem og regner med, at mange læsere af Refleks vil genkende nogle af navnene og notere sig den store faglige spredning, som der her er tale om. Af danske gæsteforelæsere kan nævnes Johannes Sløk, Grue-Sørensen, Løgstrup, Karsten Friis Johansen, Zinkernagel, Joachim Israel, Schantz, Per Aage Brandt, Witt-Hansen. Af skandinaviske kan nævnes Arne Næss, Anfin Stigen, Ingemar Hedenius, Johan Galtung, Harald Ofstad og Jon Elster. På grund af mine gode udenlandske forbindelser kom der fra USA Mark C. Taylor, Mario Bunge, Copi og Max Black, fra England D.W. Hamlyn, Macintyre, Aaron Sloman, Ron Harré, Simon Blackburn og Brian Garrett, fra Canada Kai Nielsen, fra Tyskland Mittelstrass, Gadamer, Karl-Otto Apel, og Odo Marquardt, fra Frankrig Gerard Granél, Paul Ricoeur og Jacques Derrida, fra Holland George Berger, og fra Østeuropa, før muren faldt i 1989, Pavel Apostol fra Rumænien, Peter Brüchner og Ulrich Röseberg fra Østberlin, Szaniawski fra Polen og lige efter Sovjetunionens sammenbrud Meelik Kattago og Viktor Blum fra Estland. Og så har jeg endda ikke

fået alle med.

9. Indre uro. Udadtil var alt godt, men instituttet var meget plaget af indre uro. I begyndelsen af 1970'erne ændredes universitetsloven i flere omgange og faste studienævn blev oprettet. På Filosofisk Institut havde vi jo haft de studerende med på råd lige fra starten, men efter ungdomsoprøret i 1968 var der i hele 20 år en hel del politisk bølgegang på universitetet. Inden for de humanistiske fag var der nogle lærere, der i populismens navn skyndte sig at alliere sig med de marxistiske studerende. Andre allierede sig med kvindebevægelsen, de såkaldte rødstrømper. Det skete desværre også i en vis udstrækning på vores institut, hvor der var grupper, der ville omdanne hele studiet til familierådgivning, andre der krævede, at det skulle være hundrede procent marxistisk, og andre igen, der krævede, at kvindelige ansøgere til ledige stillinger altid skulle foretrækkes frem for mænd.

Desværre medførte alt dette nogle beskæmmende fysiske aktioner. I et semester oplevede jeg ikke blot boykot af min undervisning, men tillige, at alle eksemplarer af de bøger, jeg havde skrevet

– dengang en fire stykker – på én dag forsvandt fra mit eget og andre læreres kontorer og fra institutbiblioteket, og tilmed blev mit postrum i en længere periode systematisk tømt, før jeg selv nåede at se posten; det medførte mange problemer, for dengang havde man hverken computere eller mobiltelefoner, og jeg fik vrede opringninger fra ministeriet og andre myndigheder, der ikke havde fået svar på skriftlige henvendelser. Tilmed blev der et par gange i studienævnet fremsat trusler imod mig med ord som: ”Hvis du ikke accepterer vores forslag til en ny eksamensform, så er der ikke mere at diskutere. Så er alt tilladt.” Og når jeg spurgte, om det betød, at jeg skulle slås ihjel, lød svaret: ”Som du hørte, så er alt tilladt.”

Vi ansatte på et vist tidspunkt en kvindelig undervisningsassistent, der i et helt semester udelukkende underviste i lesbisk litteratur. Da hun ikke blev genansat, kunne man straks læse i dagbladet Politiken, at ham Favrholdt i Odense gik ind for kvindeundertrykkelse. Og sådan var der mange ret så deprimerende oplevelser omkring vort institut, men heldigvis døde den megen politisering langsomt ud. Dog kom der endnu et studenteroprør

på instituttet i slutningen af 1990’erne med alle de gamle temaer på programmet. Det medførte, at den daværende rektor forviste hele instituttet fra Campus til barakkerne ved H. C. Ørsted-kollegiet for en periode af hele 3 år – uden nogen foregående forhandlinger, endsige varsel af nogen art. Den officielle begrundelse for flytningen var pladsmangel.

I de urolige år var der også andre udsædvanlige indslag. En af de studerende havde forbindelse til den tyske Bader-Meinhoff-gruppe, som havde mange mord på samvittigheden, så ham blev jeg sat til at holde øje med. En anden oplevelse på det internationale plan tog sin begyndelse, da vi ikke kunne finde nogen undervisningsassistent til at undervise i Heidegger og derfor gik udenlands og ansatte en amerikaner, der befandt sig i Tyskland, men som straks flyttede til Odense. Han var god nok, men efter et års tid fik jeg besøg af politiet. Det viste sig, at den unge mand havde studeret i Moskva, var blevet forført af en kvindelig KGB-agent, var blevet anklaget for voldtægt, og derfor måtte lade sig hyre som KGB-spion for at slippe for straf. Så havde han fået job i Tyskland, men der havde CIA opdaget, at han var agent for Sovjet, så

nu blev han så truet til også at arbejde for CIA; så pludselig var han dobbelt-agent med en pistol for brystet og en pistol i ryggen. Ikke underligt at han søgte trygheden i Odense. Men jeg var med til at sørge for, at han kunne vende tilbage til USA som en politisk uskyldig person.

10. Status og fremtid. Når jeg ser tilbage på mit mangeårige arbejde på Filosofisk Institut, kan jeg nu konstatere, at jeg burde have brugt meget mindre tid på administration og udvalgsarbejde og langt mere på forskning og undervisning. Arbejdet i Forskningsråd, ministerielle udvalg, Fakultetsråd etc. kan være interessant nok, mens det står på, men det meste af det, man har fået gennemført og vedtaget efter svære forhandlinger, bliver revet ned og kasseret få år efter af nye udvalg og kommissioner. Sådan er det jo ikke helt med forskningen, og hvad undervisning angår, er det en stor tilfredsstillelse at være med til at udvikle en studerende fra lavniveau til højniveau og især at se dem, man har haft en tæt vejledning med – f.eks. med specialevejledning – ende i meningsfulde topstillinger i samfundet.

Hvad fremtiden angår, er den ikke lys for de

filosofiske institutter/centre i Danmark. Vi har jo i Danmark en særlig foranstaltning, der kaldes taxameter-ordningen. Den går ud på, at bevillingen til et institut afpasses efter, hvor mange af eleverne, der består eksamen på de forskellige niveauer. Hvis det tal er lavt, skæres der i bevillingerne, og det medfører mange steder, at man må fyre nogle lærere. Det har for mange fag betydet, at undervisningen derved er blevet dårligere, og det har så igen betydet lavere kandidatproduktion – og så fortsætter de onde cirkel med yderligere nedskæringer af bevillinger til de pågældende fag. Her i Odense er en del humanistiske fag gået neden om og hjem på grund af denne taxameter-ordning.

Nogle institutter prøver at bryde den onde cirkel ved at skære ned på kravene i studierne. Men denne niveausenkning betyder blandt andet, at de uddannede kandidater ikke har de nødvendige kvalifikationer og kompetencer til at kunne klare sig på arbejdsmarkedet, og så bliver det hurtigt for faget filosofis vedkommende til et ”vil du være arbejdsløs, så læs filosofi” – og så falder tilgangen til studiet, taxameter-tilskuddet falder i takt hermed, og så har vi den selvforstærkende

foringelse med stillingsstop og fyringer som konsekvens og med nedlæggelse af studiet som sidste station.

For at komme hele denne onde cirkel til livs er der kun ét at gøre: Afskaf taxameter-ordningen. Det kræver en politisk mobilisering af alle universitetslærerne. Politikerne skal lære af ordninger, som man har dem i andre lande, f.eks. Finland. Og de danske universiteter skal sige nej til at konkurrere indbyrdes, således som det nu er blevet tilfældet – med de lokkende ekstra bevillinger til dem, der producerer flest kandidater og lever bedst op til mantraet ”fra forskning til faktura”. De danske universiteter skal ikke følge den politiske opfordring til indbyrdes konkurrence. De skal samarbejde indbyrdes i deres konkurrence med udenlandske universiteter. Det er det, det hele drejer sig om.

RETNINGSLINJER FOR INDLEVERING AF BIDRAG TIL REFLEKS

BIDRAG

- DER TAGES IMOD BIDRAG FRA STUDERENDE SÅVEL SOM UNDERVISERE. REDAKTIONEN FORBEHOLDER SIG DOG RET TIL AT AFVISE ARTIKLER EFTER NÆRMERE GENNEMLÆSNING
- EMNET FOR DE ENKELTE BIDRAG ER FRIT, SÅLÆNGE INDHOLDET ER AF FILOSOFISK RELEVANS.
- BOGANMELDELSER* SKAL SOM MINIMUM INDEHOLDE OPLYSNINGER OM BOGENS TITEL, FORFATTER, SIDETAL, FORLAG SAMT VEJLEDENDE UDSALGSPRIS. DESUDEN FORVENTES ANMELDELSER SOM UDGANGSPUNKT AT INDPLACERE VÆRKET, GIVE ET KORT REFERAT AF INDHOLDET OG DISKUTERE OG PERSPEKTIVERE VÆRKET. ENDVIDERE FORVENTES EN VIS KORRELATION MELLEM VÆRKETS OG ANMELDELSENS LÆNGDE.
- DEBATINDLÆG SKAL HOLDES I EN VIDENSKABELIG TONE.

OMFANG OG INDSENDELSE

- OMFANGET AF ARTIKLER, DEBATINDLÆG OG BOGANMELDELSER SKAL SÅ VIDT MULIGT HOLDES UNDER 10 A4 SIDER (CA. 21.000 TEGN INKL. MELLEMRUM). FOR BOGANMELDELSERS VEDKOMMENDE FORVENTES EN VIS RELATION MELLEM VÆRKETS OG ANMELDELSENS LÆNGDE.
- BIDRAG SKAL INDLEVERES I ELEKTRONISK FORM, I WORD.
- BIDRAG SKAL SENDES PR. E-MAIL TIL MEDLEMMER AF REDAKTIONEN (SE ADRESSER PÅ INDERSIDEN AF FORSIDEN).
- DER YDES IKKE VEDERLAG FOR INDSENDTE BIDRAG.

KRAV TIL FORMALIA

- INDRYK VED NYT AFSNIT SKAL FORETAGES MED TABULATOR (IKKE MELLEMRUM)
- BLOK-CITATER (TYPISK MERE END TRE LINJER) SKAL STÅ SOM SELVSTÆNDIG TEKST MED AFSNITSINDRYKNING OG MED LUFT OMKRING. BENYT IKKE CITATIONSTEGN.
- FODNOTER BØR KUN BENYTTES I BESKEDENT OMFANG (OG IKKE TIL TEKSTHENVISNINGER)
- HENVISNINGER I FORBINDELSE MED CITATER I PARENTES UMIDDELbart EFTER CITATET, FX: (KLAWONN 2006: 35-37)
- LITTERATURLISTER ANGIVES SÅLEDES:
- FOR VÆRKER: FORFATTER (ÅRSTAL): *VÆRKETS TITEL*. UDGIVELSESTED: UDGIVER
- FOR TIDSSKRIFTARTIKLER: FORFATTER (ÅRSTAL): "ARTIKLENS TITEL" I *TIDSSKRIFTETS TITEL*, EVT. NR., SIDETAL
- FOR KAPITLER FRA BØGER: FORFATTER (ÅRSTAL): "KAPITLET'S TITEL" I *BOGENS TITEL*, REDAKTØRENS NAVN (RED.), UDGIVELSESTED: UDGIVER

* REFLEKS MODTAGER JÆVNLIGT BØGER TIL ANMELDELSE FRA FORLAG. BØGERNE KAN SES VED HENVENDELSE TIL REDAKTIONEN ELLER FINDES PÅ FAGLIG VEJLEDER'S KONTOR. NÅR EN ANMELDELSE ER ACCEPTERET AF REFLEKS, KAN ANMELDEREN FRIT BEHOLDE ANMELDEREKSEMPLARET AF BOGEN.